

Хө өслгын болн ноос авлгын цааранднь өсгдж-өргджүүлх тускар

Союз болн автономн республиксин, крайсин, областсын болн райодин партийн, советск, селанэ эдл-ахун болн комсомольск органт, МТС-н, совхозмудин директормудт, колхозмудин ахлачнрт, колхозникүдт болн совхозмудин көдлächнрт болн селанэ эдл-ахун специалистнрт илгäсн

КПСС-н Центральн Комитетин болн СССР-н Министрмүдин Советин бичг

(Экзальн 2-ч хаалх)

икдүлхн төр нег ормасн ура-лан эс йовдг учрнь—колхоз-мудар болн совхозмудар хөб-нэ өслгнй төриг кергт эс авдг учр.

Ямаран цäлггвэр өгч болх-мб, улгүрлхд, Казахск ССР-д, хө өслгнй ик гидж эв-аргь бääх газрт, эн сүл гурвн дж-лд колхозмудт хөн ямана то икдх бääтхэ 1,1 сай толгья багърдж. Грузинск ССР-д эн цагин туршарт хөбнй толгян то колхозмудт 34 процент багърдж, Дагестанск АССР-т, болн Чкаловск областьд 18 процент багърдж. Таджикск ССР-н, Башкирск АССР-н, Модотовск, Свердловск обла-стьсин, Сибири кесг олт хо-бнй колхозмудар бас хөб-нй то багърдж.

Кемр, йоста гидгяр хө өслг-гнй кергт седклн тавдж кө-длсн болхла Украинск ССР-н, Армянск ССР-н, Киргиз-ск ССР-н, Ставропольск край-ин, Ростовск, Сталинград-ск, Астраханск, Саратовск, Куйбышевск областсын кол-хозмудт болн совхозмудт уунäсн олт хөбтй болхн, уунäсн ик ноос өгх бääсн авдг уга билä.

РСФСР-н центральн болн барун-ар үзгин областьт, При-балтийск республиксд болн Белорусск хө өслгнй тус уга гидж сүл джилмудт тоолджас-нь буру кевтä. Эн область-син болн республиксин икн-кннь колхозмудт 1953 джи-д хөбнй тонь ода бääснäсн ик билä. Хар биш газрар бää-дг областьт, эн халхд йоста гидгяр оныган өгч йовцхасн учрар, эн көдлмшин бääдл оньгдан. Энүнä лавта чикни-н Тульск болн Рязанск область-син көдлмшäс үздж болхн, теднä эдлжäсн газрн болн аль чигн бääдлн наадк цент-ральн областьсäс ончта биш. Тульск областин колхозмудт сүл гурвн джилмудт хөбнй то 20 процент өсдж, Рязанск об-ластьд 25 процент өсдж. Хө өслгг дөлгүрлхд нам сән га-зрта бääсн Костромск болн Ярославск областсын колхоз-мудар болхла хөбнй то 40 процент багърдж. Ивановск областин колхозмудар хөбнй то 33 процент хасгддж, Ка-лининск область—24 процент багърдж. Эстонск ССР-н, Лат-вийск ССР-н, Белорусск ССР-н, Калужск, Владими-рск, Горьковск областсын колхозмудар хөбнй то бас хасгддж. Рязанск болн Туль-ск областсин колхозмудт сүл джилмудт ус саадж авлгнн икдүлсн деерән, тууган да-хули хө өслгнй төриг йовд-таггар күцäдг йовхн медл-гнä. Ингдж олт-зүсн эдл-ахуг зүүцүлдж өслггнй тедн чик гидж, эдл-ахуд олзта гидж тоолджана. Тнглхл, онц бää-дл-янт уга болсар чигн биш, "турун умкärлгнн" чигн биш, мегтä гемин чигн хар-шилт биш. Онц областьт болн республикст эн тоотар ша-лтдж хө өслгнй кергнй де-рннй сүдхад хайчхасн цу-врлхär, зäрдän, седчхänä—тер буру. Тернй, эн ик чинр-тä оли-äмтнä эдл-ахун нег

яньг кергт—хөбнä бääдл он-гнй эс өсгнä учр.

Газр-усна болн природн бää-длд учр уга, аль болв чигн эдл-ахуд хө өслгнй керг ямаран кевär күцäдгдж йовхд учр туунд бääнä. Келхд, Ка-захстанд болн Белорусск, Ста-вропольск крайд болн Воло-годск областьд хөбнй то ик багьярн йилгтäтä болхн алдг уга болв, хама болв чигн хө хадгтлдж болхн, хө өслггн-иг ик орута эдл-аху кедж болхд дам уга.

Хө өслгнй төр ард улдäд йовдг учрумдин негнй—хөбнä үвлä хотинь багьяр белдäд, бääх хаша-хаачинь сäänär ясл уга, асрлт татуггар хäläгтäд йовдгин учр. Хөн эклäd укх-лä, ягвад укджäh учринь ме-длä бääдж, зäрм партийн болн советск органсин гардачнр, олт-зүсн бригадс болн экспе-диц илгätн, хөн ягвад укджäh-хин учринь олдж өгтн гн-г-ад кесг шууга татна. Увлär хөбдт хотинь багьяр өгäд, күч-көдлсн бурдäдж сән хä-дäвр кел уга, дурн-дурндан асрд болсна аш-сүүлнй хөн эйдт, уклгн эклänä, наадк олт-зүсн малмудла äдл биш, эцгж одсн хөбдин геминь га-згьяснь шиндждж медхд зовлнгтга болсн учрар, олт-зүсн ааль гаргьт, специали-стнр илгätн гидж сурултгн эклänä. Гемтä, хатмт хөд йн-г-г-лж медхнн тöläд урднй крестьян улс амр кевär негнй олдж медгт бнй, тедн отар-тотр эцдж одсн хө хääдг билä. Кошарас хөд гаргьхасн урд, секчксн уунд болм дун-нйä бндрәр мот тедäд хävч-хлä, тун деерягяр эрүл-до-рул хөд амрн гäрäдäд гарч-хана, гемтä, чинянь тату хөд гäрäдж гарч чадхс. Чинянь тату хөбдин йнлгтж ават, онц баг кевтäд темдгтä цаг күртä асрна, асрад, чинä ору-лчкад иджлнй тävнä. Иген, наукин чинриг дамндж, ма-на специалистнриг дамндлгн биш болджана, болв, цаг ур-дас хөбна хот белдт уга хөб-дän эцггäд, чинянь тасл-чксн болхла специалистнр хө-бдтän хот олдж автн гидж се-лвй өкäs оньгдан дөн-нөкд болдж чадшо.

Кесг областьсин болн рес-публиксин колхозмудар болн совхозмудар кесг джилнн у-туршарт хөбнäс автг ноосн дегд багь кевтän бääгчй бää-нä. Нам хөн өсдж-өргджсн райодсар, үлгүрлхд, Дагес-танск АССР-н колхозмудар нидн джилд дундлд нег хөб-нйс зуг 1,8 килограмм ноосн кирггдлä, Башкирск АССР-н колхозмудар—1,9 килограмм, Казахск ССР-н, Киргизск ССР-н, Краснодарск крайн болн Чкаловск областин кол-хозмудар—2,1 килограмм но-осн кирггдлä.

Ноос авлгын улм икдүлх-ин тölä хөбнä тохинь яск кергтä. Херсонск областин Ге-ническ района Ленинä орден-тä Сталинä нертä колхоз тор-гын нооса хө өсгнä. Энүнд 1956 джилд дундлд нег хөб-нäс 5,5 килограмм ноосн кир-ггдв, эс гидж 100 гектар се-лänä эдл-ахун газр болгнд

343-д килограмм гарггдв. Тер областин Геническ района Свердловин нертä колхозд хөн болгнл 6,1 килограмм, эс гидж 100 гектар газрт 420-д килограмм ноосн кирггдж автлв. Ставропольск крайнн Ипатовск района "Советск Руно" гидт тохмта хө өслгн-нä совхозд 1956 джилд дунд-лад нег хөбнäс 6 килограмм ноосн, эс гидж 100 гектар се-лänä эдл-ахун газрт 509-д ки-лограмм ноосн кирггдв. Ал-тайск крайнн Рубцовск района "Страна Советов" гидт колхоз-ин үр Михайличенкин хөбчин бригад, нääднр хөн болгнäс 7,8 килограмм ноос кирггнä. Киргизск ССР-н, "Улахол" гидт совхозд үр Исмаиловин хөбчин бригад нääднр хөн болгнäс 6-д килограмм ноос авна. Ставропольск крайнн Ипатовск района "2 пятилет-ка" гидт колхозд үр Заноро-шенкин хөбчин отарт дундлд нег хөбнäс 7-д килограмм ноосн кирггдв. Тим болсн бийнй, кесг областьсär, крайсар болн республиксär нег үлү торгнн нооса хө өсгнн тölä газру-син сән бääдлтä Казахстанд, Сибири, Поволжд тим ик ноос өгдг хөд ода бийнй багь. Манд, хамгин сән чинртä но-ос өгдг торгнн нооса болн джоблн нооса хөд кесг бол-ван икär бärх кергтä, энүнä эрдк бääрн газрин шурун но-оса хөбдин торгнн нооса тох-мта хуцмудла өргнär харгь-уудж тохинь яск кергтä. Уз-бекск ССР-д, Туркменск ССР-д, Таджикск ССР-д болн Казахск ССР-н өмч захин кесг райодсар каракулъ тох-мта хөд өсгх кергтä. Бас те-дү мет, девлин арсна болн ма-хн-өбнн хөбдин чинр яслг-на болн теднäс автлгт хамг эдл-уш өдлүллгнй ик онг-ан тавдлж кергтä. Область, край, республик болгнд сән тохмта хө өслгннй эврä кө-рнй бурдäхмн. Хөд өсдж-өрг-джсн газрумдар район болг-нд сән тохмта хө өслгннй фермтä бääхмн.

Мана орн-нугт өсäd йовна, оли-äмтнä некрвн холван ик-дäд йовна. Олт-äмтн, мел өбрхн цагин эргдц селанэ эдл-ахун эдл-уш болмар авч-кад, шеемг эдин туск төр чаньгяр тавх. Хө өслггяр дамндж, зуг махна төр биш, мана оли-äмтнä сән-сääхн, бат шеемг эдин туст гарчак ик некар тетгхин эрдк болм чигä тоота ноос авлгнä төр хагьлх зөвтävдн.

Манд эн төриг динлвртä-гьр хагьлхнн тölä, цуг эв-аргьн бääнä. Ода цуг эн керг партийн, советск болн селанэ эдл-ахун органсин, колхозин правленсин болн сов-хозин гардачнрин халхас кедгх төрмүдт залгьлдата.

КПСС-н Центральн Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет, хө өслгннй төрмүдт гарггд хäläцän уньгарнй сольхиг бääрн газрин партийн болн советск органс некжäнä. Эн яньг эдл-аху өсдж-өрг-джүллгннй залгьлдата цуг төрмүдн тудд уга хäläх кер-гтä, хө өслгннй ферм болн хөбчин бригад болгнär, кол-хоз болн совхоз болгнär эн

кергин бääдлгй тодрха кевär шалгьдж хäläх кергтä.

Партийн болн советск ор-ганс эн бичгяр, хө өслггяр болн хөбнäс автлгд эдл-уш өдлүллгяр кергтä тоот төрмүд дилгдж авлгнла хам-днй, колхозмудар, совхозму-дар, МТС-р, хөбчнрин бригад-сар, хөбнä фермсär күр-куун-двр өргнär эрк биш бурдäх кергтä.

Эн төрмүд дилгдж кехлärн, ним төрмүдт эрки онгын өгхмн гидж КПСС-н Центральн Комитет болн СССР-н Ми-нистрмүдин Совет тоолджана:

1. Ода колхоз болн совхоз болгнд хө өслггяр болн но-ос гаргггляр урд келсн зу-раг шинäс киндж хäläдж, хө олар өслггннä ноолда делг-рүлх кергтä. Эн зура кесг саамдан кабинетд, хө өслгг-нä көдлächнрин орцан угагяр кедлг билä. Тингäд тер зура кехлärн, бääх хөн-мал ю өгч чадх хамгин ик эв-аргьас иш авлго, зокал мет, урдк джил-мүдт хөбнä өслтин процент тоолдж хäläдж кецхänä. Эн процентнй болхла, эс гидж дегд бичн билä, эс гидж нам терүнäs дор, кесг эдл-ахусар, бүкл райодсар болн область-сär хөбнä тонь хасгддж йов-смн. Тер учрар хөбнä толгьт, үлгүрлхд, 15—20 процентд темдгдж өслгннй зөвр ик-өст гидж тоолджасмн. Эн кергин мед талданар тавх кер-гтä, дакад хө олар өсгннн болн ноос гаргьхин тölä тер керг-төрмүд дилгдж кехлärн, урдк джилмүдин хөбнä өслтин процентнй иш авлго, бääх эв-аргьан сäänär олзлгнäsн иш авч кех кергтä. Хөбнä хургь-лгнн дигтä сäänär төгсгдг боллар керг-төр темдглх кер-гтä. Болв ода эркин гол төрнй-бнй цуг толгья хадгьлгнн бол-джана. Эн керг гаргд даалгь-вр уга йовдлн нег мөсдлж уурулх кергтä. Колхозин болн совхозин фермсär бдлүн хөн болн хөбнä хургьдүксн нег чигн йовдлн хäläвр угагяр болн ирлнчгьу керг-төр кү-цäлгнн угагяр үлдäдж болш уга.

Хө өслгннй кергин негн деернй гаргьдж шинджд чиклх кергтä, кесг олт бääрн газрин партийн, советск болн эдл-ахун органмудт эн көдл-мшиг хая-хая кевтäд йов-хн биш. Кесг олт гардачнр хө өслгннй төриг статис-тческ тооцанас болн дарани сводкас умшлж медхчänä. Тингхлä тер учрар, кеддж одсн хаджгяр йовдлн чиклдж болшогу болна. Канцлярд сун-бääдж хө өслгннй төр гардачнр уурулх кергтä. Гар-дачнр сводкс хäläгтäд сулго—хө өслгннй фермсär йовад, хөбнä хошмудар олад, хө хärүлдг газрин хäläгтäд, хө-бнä өслтин туск кергин гарарн күцäджäh хөбчнрлä куундäд, тинн кевär хө өслгннй бää-длг медх кергтä, тингхлä те-гäд тер гардачнр кергтä цаг-тнй чик заавринь өгч, эн олна эдл-ахун ик төртä кергин залдж чадх мөн.

Икär хө өсдг колхозмудин, совхозмудин, райодин кесн көдлмш шуусн цагтан, эдл-ахун

зун гектар газрт кедү ноос гаргьсинь, нег хөбнäс кедү ноос кирггдж авсинь болн нань чигн хөбнäс автлгд шим-шуусär гол үзмдж кедж, тед-нä көдлмш шууух кергтä гидж КПСС-н Центральн Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет тоолджачана.

2. Нääднр хөбдиг хусрнй болдгннй ууруллгн—хөбнä то шулуугяр өсгхд ик гидг чин-ртä төр. Кесг олт республик-син, крайсин болн областьсин колхозмудар болн совхозму-дар кесг джилнн эргдг, хур-гьлх зун хөбнäс икär тävсн бийнй 60-70 хургьнас үлү ав-дго билä.

Цаг деернй дегц сäänär хө-бнä көг тавлгн—хө өсгх тө-рин гол керг мөн. Болв, кол-хозмудин, МТС-н болн совхо-змудин зäрм гардачнр болн специалистнр кезä хөбнä көг тавхннй, кедү хуц бääхннй, теднä му-сääгннй, иску-ственн көг тавх керг болн аппаратур бääх-угагьннй, на-дк бийсләнй хамдан эн көдл-мшиг күцäх предприятьс белн болсн-уугагьннй зäрдмдн мед-хс. Тим эрки кергтä төриг нигдж хаджгяр хäläдгнн уурулх кергтä.

Ставропольск крайнн кесг олт колхозмуд болн совхоз-муд, нань чигн крайс, обла-стьс болн республикс хөбдän үвлнн сармудт хургьлүлдж авцхана, үвлнн цагла гарсн хургьл хаврин цагла хургь-лсн хургьлä äдл болхн, үвл-ннн цагла хургьлсн хөбдин тöl олн болна, гарсн хургьд бат äмтä болн йир бооджн-муд, чаньгь-чинир болчхана, үвлär гарсн хургьдиг тер джи-лин бийнй июль сарла кир-гьхлä йир ик сән ноос өгнä. Тер учрар, эн дамшлтн эдддж, хөбдиг үвлнн цагт хургьлүл-дг болх кергтä.

Нääднр хөбдиг хусрнй үлд-диг уурулхнн тölä, көг тав-хин өмн тер хөбдиг көк өвсär тетгх кергтä, тингхнн тölä хөбнä хошт өбрхн газрт өвс тärдж, көк өвс белдджäh кер-гтä.

3. Хургьлä хөбдиг болн гарсн тölнн хотар тетгхин тöl-лä цаг днйгүрүл уга эн төр-мүдн оданас хäläдж шиндх, зуннн цагла, тер догр үвлнн цагла хотар тетгхин кергт одан-ас белдж авх эрки төр бол-джана. Хөбдиг хот-хоолар эс тетгхлä хөбдин тоогннй ик-дүлдж чадшговдн, манд кер-гтä ноос авч чадшговдн. Тер учрар өвс, шинтä хот, конче-нтрат хамгин лавта малдан күр-мәр белддг авхин төриг сään-нär урдаснь холгьдж санхмн.

Хөбдиг концентрированн болн шинтä хот угагяр бää-рдж болхмн гнгтäд зäрм көд-лächнр хаджгяр санал бääнä. Олт нуурт йовх ик дамшлтта улсин дамшт хäläдж, малин теджälн кергтä тооднй күр-гдж белд кергтä. Тер учрар партийн, советск органс, кол-хозникүдт болн колхознист, МТС-н болн совхозмудин көд-лмшчнрт, селанэ эдл-ахун специалистнр, мал өслгннй кергт нег үлү хө өслгннй—теднä хот белдлгнн, дакад нег сана орулхмн гидж пар- (Чиягчн 4-ч хаалх).

Хө бсглггиг болн ноос авлггиг цааранднь өсгдж өргджүлхин тускар

Союзн болн автономн республиксин, крайсин, областьсин болн райодин партийн, советск, селәнә эдл-ахун болн комсомольск органст, МТС-н совхозмудин директормудт, колхозмудин ахлачнрт, цуг колхозникүдт болн совхозмудин көдлэйчрт болн селәнә эдл-ахун специалистирт илгәсн

КПСС-н Центральн Комитетин болн СССР-н Министрмүдин Советин бичг

(Чигачнь)

тин Центральн Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет тоолджана. Колхозмудар болн совхозмудар газриг сәәнәр олзлггана туск төрәр күцднй эрк биш хәләти, нег чиги гекар газр үлдәл уга олзлхмн. Тәрх тәрәнә газриня гягдж чикәр ийлггхднй нөкд болхмн. Бәәри газрин бәәдләр хәләдж, ямаран культурмуд нег гектарс гару багьтагьгар ик ургьлт өгд болна—теднинь икдүлдж тәрхмн.

КПСС-н Центральн Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет эрдн-шишә тәрдж ургьлт икдүлхд оньган өгүхәти гидж дууджана. Ода эрдн-шишә ик чинртә культуринь әмтид цәәлггәдж керг уга—эн теджәл эврәннй нилчән әмтид үзүлдж оркв. Колхозмудар болн совхозмудар тәрджүл культурмуд дунд энүнас даву малд шимтә теджәл уга.

Селәнә эдл-ахун көдлмш кегдлг мана орн-нутгин цуг райодар эрдн-шишә тәрдж болх бәәтхә тәрх кергәннй ил медгдв. Альд болв чиги эн культур ургьхмн. Нег гектар газрас малин ик теджәл өгнә; зәрм газрт буудә болн көк теджәл өгнә. Хама болв чиги наадк культурмудас ик ургьлт өгнә. Аль чиги наадк культурас цугьарагьсн икәр эрдн-шишә ургьц өгхмн. Кесг колхозмудт болн совхозмудт эрдн-шишә бички ургьц өгнә; үүнд эрдн-шишә бурута биш, тәрдж ургьдях өмти, тер дотр теднә гардачнр бурута. Эрдн-шишә тәрдж ургьлггиг сәәнәр сурч болн дасдж авсн газрмудар маш ик аш өгч бәәнә. Эрдн-шишән ургьцд седклән өгч көдлгәл, күүндир кегәд йовдг газрмудар эн культур йосн ик эврә чинрән ода чиги үзүләд уга. Тер учрар малин бслтд нилчән сәәнәр халыдагьд уга.

Эрдн-шишән буудә болн нег үлү түүнә көк бичрнә малин дала ик теджәл өдлгинь үзүлч кесг миньгн эдл-ахус бәәнә. Нам цуг бүк орн-нутгар мал-ахугьас шим-шүүс гаргьд авхиг икдүлх кергт эрдн-шишә ик гидт тусан күргьд орксн бәәнә. Эрдн-шишә тәрлггн манд багь бәәсн цагт, 1953 джилд орн-нутгин колхозмудт зуг 28 сай тонн силос белдгсн болхла, 1956 джилд эрдн-шишә тәрлггн өргджүлснә ашнә болдж 63 сай тонн силос белдгдв.

Хөбнд эрдн-шишә өгч болшго гидж тоолггн хаджгьр болдяхиг цәйггәдж келх кергтә. Хөбдт болхла эрдн-шишә ик цур сән хот болджана. Ставропольск болн Алтайск крайсин, Украинск ССР-н, Киргизск ССР-н болн нань чиги областьсин, крайсин болн республиксин олд колхозмудин болн совхозмудин дамшлггн болхла, хөбнд эрдн-шишән силос элвгәр өгхлә, хөбнәс ноос гаргьлггн темдгтә кевәр икдүлггн, хургьл хөбдн хургьлггн яслггн теткдлж бәйхиг болн хургьдн бсглгн сән болдгиг өдлгинь үзүлдж батлв. Хөбдн толгьган тонь

күцдән силосар теткдгдт болхкиг күцх кергтә.

Партийн, советск болн эдл-ахун органсин зәрм гардчк көдлэйчр, малин хотин көрнө хот белдг батлдж авх төриг, күцц госуларств белдгч буудәгьас, эс гидж хулдждж авдг буудәгь багьрулад авч—түүг тер түүнәс авдгдж кегдх зөвтә гидж хаджгьр ухалцхана. Балгьслудин болн промышленн центрмудин олд-әмтсиг өдмгәр болн өдмгин нань чиги хот-хоолар тасрлан угагьгар тетгхин, госуларствени көрнө бәрхин болн гизадн гүүлгәнд кергтә то буудә гаргьлггн өгхн төлөд, госуларств цаарандан чиги буудә белджд батлдж авлггн икдүләд бәәх. Малин хотин буудә, малин концентрированн хот белджд батлггн, немджд буудә гаргьлггнәс, буудән тәрәнә ургьлггн икдүлггнәс болн ик зуудан эрдн-шишә тәрдж, ургьдәж, гаргьдәж авлггнәс авч кегдх зөвтә.

Малд кергтә өвснә, силосин болн буудән хотин көрнөгин неквирг ийлггджд гаргьлхари, хө бсглггд кергтә болх хотинь мартхмн биш. Хөд асрхд кергтә зүсн-зүүл хотиг күрх то-кирцәгьарн хәләджд бел кехмн, өвснә хадгьгиг болн малин идгиг ясулхн туск көдлмш өргнәр делгьрүлхмн.

Мал үвдл оч үвдлг идгин газрт малин страховой хот белджд келггнә туск төр деер онц зогхс кергтә. Партийн, советск болн селәнә эдл-ахун бәәри газрин кесг органс эн кергин тускар болхла гаргьджд болшго даалгьврән мартсн йовдл бәәнә. Таалмджтә сән, дулан үвк болх гидж то-олцхәгьд, ик цасн орх уга, шуургьн шуурх уга гидж нәәләд колхозмудин, совхозмудин, райодсин болн областьсин гардачнр хөд үвдлжәх газрт өмнәсн өвс болн буудә белджд зөбджд авч өдлггн кесч хәхш, энүн деерән, эздлжәх гол газртн малин хот бас багь болсар, терүгән дарад, амгьулн сән бәәнәвдн гидж үзүлхн кергт, үвдл хөд үвдлгг газрур, тенд бәржд болхас зөвәр үлү хөд тууджд авч одцхана.

Мал үвдлгд тер газртн цасн болн шуургьн угагьгар үлв хая-хая болдгн цугтадн ил, тер учрар зүд экләд болхла, областьсин болн республиксин гардачнр, малан харсджд авч гархин кергт, шулу болдгар ик олд-машин, трактормуд, бульдозермуд болн нам цур самолетс илгәтн, мал үвдлжәх идгин газрт хот күргнәвдн гидж хәәкрдлжд сурихана. Энүнд госуларств болн колхозмуд зөвәр ик мөнгә гаргьд болв чиги, олд толгьа хөд гару гарч одад бәәдгиг уурулжд эс болд йовдл зокал мет болджана.

Джил болггн үвлин идгин газрур арвал сай хөд туугджд одгднә, эн төлөд тенд үвдлггн ягьлж кегднә, хөбдн толгьган тоогин бсглгн, ноос белдггнә зуран күцәлт мана орн-нутгар энүнас ийлггднә. Тингхлә приоро-

дн хәәрдн нәәләд сууджд чадшго болсн деерән, эн кергин мөр-шортн даалгьджд чиги болшго. Хөд үвдлгд газрур эрт, өмнәсн кергтә то өвс болн фуражн хот белдәд, зө-өтгәд авч одг болх кергтә.

4. Ода бәйх толгьган то дигләд, күләдждәх төл авлггиг тоолад, цугтадн күрч багтах кошар тосхлггьгар болн үвдл хөд хургьлүлх телляк келгьгар ода шунджд көдлмш кех кергтә. Энүнд үлүдлгг гаргьхмн биш, тоосхар, чолудар кошар тосхад, орагьн халагьгар, черепицәр болн шифрәр буркәд, ним ик үнтә тустг тосхлә кегәд керг уга,—гидж КПСС-н Центральн Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет дакар нег медүлжәнә. Бәәри газрин материал, нег үлү хулс, кошар тосхлггнд делгү олзлгд болхмн. Кошар тосхлггиг килврүлсн деерән, хурддулх. Большевикс кевәр, госуларствени кевәр, йоста кевәр эн кергиг гартан авч, нег джилн эргдд күцәджд таслх кергтә.

Усләгь келггн, нег үлү энүг зуна идгин газрт келггн, хөд бсглггнд ик чинртә керг, тингхлә эн төриг ахр болзгин дотр күдхмн, республик, край, район, колхоз, совхоз болггн бәйх көрнө болн чидл-аргьгиг цугтагьнн энүнд олзлхмн.

5. Орн-нутгин кесг районст ода хөд киргьлггн болн ноос госуларствд орулдж өдлггн эклчх. Эн көдлмш бурдәмдждтә кевәр, ахр болзгин дотр, ноос гелго, үрәлго болн киртәлго кехмн. Гар хәәчәр киргьхлә хөд болггнд 200-250 грамм ноосн үлдггн дамшлт үзүлнә, киргьлггиг механическ кевәр келхлә, тингджд ноос гелггн зөвәр багьрнә. Эн төлөд бәәх киргьлггнә агрегат болггнн күцдн көдлмшт олзлггиг тетгхин төлә кинх кергтә.

6. Ноос гаргьлггн икдүлх эрки голнь болн ийлггчнә болджд зогхсн—хөд бсглггнд йовх улс мөн; эдинг шүүджд, диглжд авлггн, эдн оньган тусхалггн гидж КПСС-н Центральн Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет, партийн болн советск органсин онц оньгнн туссахмн гиджд тоолджджана. Манд энүнд ик дуту-дунд бәәнә.

6. Ноосна гарциг икдүлх эрки кергиг—тер хөбнд көдлгг улс ийлггь, ямаран хөбчнр шүүджд авсн болна, теднәнн бәәсн бәәдлин ягьджд хәләнә, тер хамгас эн төр бурдх туск-кд партийн, советск органс онц оньган өгч кергтә гиджд КПСС-н Центральн Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет тоолджджана. Манд эн тускар ик дуту-дунд бәәнә.

Бәәри газрин партийн, советск болн селәнә эдл-ахун органс, колхозмудин болн совхозмудин гардачнр, бәәри селән газрасн хол, хөбнә идгәр кеер йовдг хө бсглггнә улсин бәәдлин ясжд—культурн бәәдл бурдәджд өгч чадхш. Мел колхоз, совхоз болггн чадх аргьтә бийсн тингнә. Хөбчнрт бәәд амр тавта, дотран сән күцәнүгьтә, нүүгьд йовдг

вагонс, термүд өгч болхмн, өгч чиги кергтә. Тедннй радио чиги орулдж өгч болхмн.

Ода бидн мана орн-нутгин аль-захдн йовдг болв чиги, бн олнас онц йован гиджд онцрхш уга, олдла хамдан, олд-әмтнә джиргьлггн орцад йовдг элдв сәән чигт бәәнә бидн. Кеер радио, телефон, газет, атьарин залгьлдан бәәхлә, хорондан ямаран хол бәәд болв чиги, әмтилә күр-күүндә келжд харгьлггд саалтг болдмн биш. Эн хамг йоста күмн кевәр кегдсн газрт, хөбчнр болн хө бсглггнә болн талдан чиги әмтс, селәнәсн, бәәри газрасн онц бәәнә бидн гиджд тачалдхш, келжд йовсн көдлмшн таасглад, сән гидг ашан үзүлчхәнә.

Партийн обкомс, болн областной күцәгч комитетс нег үлү партийн райодин комитетс болн райодин күцәгч комитетс хөбчнрин бригад болггнд, колхозмуд болггнд бәәсн улсан медджд, таньджд авх кергтә. Ямаран кууна гарт хө бсглггн хувинь даалгьсн медджд авх кергтә.

Эн кергт багьчудиг эрк биш икәр шунджд орлулхмн. Казахстан, Среднй-Азий, Читинск, Аядрхнә, Сталинградск область, Ставропольск край, Бурят-Монгьгьлин АССР-н теегәр болн уулсар хөд хәрүлггнә райод, хө бсгд улст, күнд зовлнчгтә, залхута болх биш, нам дегд сонн сәәнх сергмдждтә көдлмш болна. Тер төлөд чиги Ставропольск крайин селәнә эдл-ахун күч-көлсч әмтс, хөбчин көдлмш гисн үгд дүмөр үг—сәәтә көдлмшн дун гиджд дурлжд дуулцхана. Багьчудиг хө бсглггнә көдлмшт орлулхд ик гидг дөбн, тус болхнә—комсомолин органсзасн.

Хө бсглггнә фермсәр, отармудар кеерәгшән хө хәрүлггнә нй зәрм газрмудар, хөбнд көдлггнә гиндә илгәсн улст эс болх, иткл уга, йовдн әмтс ирцхәнә. Тингджд болшш уга. Колхозмудар болн совхозмудар хөбчнрин бригадн сән, үнн чик седклтә, дамг, дамшлттә, бийинн күцәджд йовх үлүдврән дурта улсас йовулхмн.

Колхозмудин болн совхозмудин көдлмшчнриг хөбнә толгьга-бурн хадгьлснн, сән төл авснн болн ик нооста, шимтә махта хөд өсгн улсин газринь зокал, бәәдлин медджд, өргмджд, буульмджд делгү кехмн. Хулдин, гүүлггнә, культурин, эрүл-менд харлггнә, эрдм-сургьлин болн залгьлдана халхар көдлгг улс, хө өсгч улсин, нег үлү, кеер, хөбнә хәрүлггнд йовсн улст

культури сән бәәдл өгхд сән оньган өгч кергтә.

Хө бсглггнд әмт шүүджд авч, орминь олдж тәвхмн. Тедн хөбнә толгьга бсглггнд, хөд сән нооста, махта болхд ургьлмтә болхдн культури, сән бәәдл өрн болхдн партийн, советск органс ончтә оньган өгхмн.

Ноосиг ийлггән сәәнәр өсч кергт селәнә эдл-ахун специалистирт ик гиджд чинртә.

Хө бсглггнд нәрн төрмүд дала. Эн төрмүд дунд—тохм ясулггн нег үлү ийлггнә шөр. Тер төлөд, эн тускар шинлр гүн сургьлүл-медрл угагьгар хө бсглггнә төр сәәнәр келжд болшш уга. Совхозмудин, колхозмудин гардачнр партийн болн советск органс, селәнә эдл-ахун специалистирләр ру-дарунь селвцәд, теднә келсиг соньсәд, теднә келг көдлмшн сән болдгар, бийсинн сән, бәәхтә, джиргьлтә болхдн оньдн оньган өгч кергтә.

Тер мет, хө бсглггнә тускар көдлгг научн-исследовательск учрежденисн көдлмш ясулхмн.

Ода мах болн үс гаргьлггнә көдлмш бөдлүлхн төлә социалистическ дөрлдан мана орн-нутгар делгү өргнәр гегджд йовна.

Кесг колхозмуд болн совхозмуд 100 гектар селәнә эдл-ахун газрин дуньгәс 100 болн зуунас даву центнер мах, болн дөрвн зуунас даву центнер үс авнав бидн гиджд далгьвр авцхав.

Хө бсглгьгар көдлгг улс, мана селәнә мал-герин бслтд ним шин девсн темдлгч патриотическ зөрлцәнә хаджд зогсджд болшш уга. Мана эрки күцәх кергүдм бидн ним. Тавн джиләс үлдсн джилмүдт мел багьарнә тәвсн бийн хө бсглггн, ноос икдүлггиг хойр холвандн өсгч, эдл-ахун сн кесгн эн кергиг ахр цагин зуур—хойр джилд чиги, нам шамдхларн, нег джилдн чиги күцәджд чадхмн.

Колхозникүд болн колхозникчнр, МТС-т болн совхозмудт көдлгг улс, специалистир болн селәнә эдл-ахуд көдлгг цуг улс, партийн болн советск органсин гардвар шунджд көдлжд, тер көдлмшән бәәгч дуту-дундиг шулу чингәр уга келжд, орн-нутгтан ик гидгәтә хө бсглггнә төриг күцәджд, мана орн-нутгин улсин олд-әмтид кергтә ноос лавта орулжд өгдг болх гиджд КПСС-н Центральн Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет ик батта кевәр ицджд бәәнә.

КПСС-н Центральн Комитет СССР-н Министрмүдин Совет.

Ч и к л в р .

1957 джилн майн 30-д гарсн 24-ч номерт мана газетин зәрмн барлч Н. Анянвонин учрар, негдгч полосан 1-ч колонкин сүүйларк строк бардждасн саамд, суладд индж оч. Энүг

инджд умшхмн: „Теднә кесгдн би орулчу. Хойр...“ Цаарандн газетд барлгдн кевәрн умшхмн. Редактор Д. М. МУКЕБЕНОВ.